

6.

Cierpienie i umieranie w życiu moim i moich bliskich

I. PROSPEKT WARTOŚCI

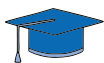
1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój duchowy

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Zrozumienie przygodności ludzkiego życia

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Kształtowanie postaw wobec sytuacji krańcowych

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Cierpienie jest nieodłącznym elementem życia człowieka.
- Dążenie do szczęścia pozbawionego cierpienia jest fikcją.
- Doświadczenie cierpienia i śmierci uwrażliwia człowieka na problemy bliźnich i pomaga w ich zrozumieniu.

- Cierpienie może być zawinione przez samego człowieka (stosowanie używek: narkotyków, papierosów, alkoholu).

1.5. ZADANIA DLA UCZNIA, SAMOWYCHOWANIE

Normy

- Wszelkie zło wyrządzone drugiemu człowiekowi niszczy także mnie.
- Cierpienie dla człowieka jest wezwaniem do przekroczenia siebie.
- Wiele cierpień człowiek sam sobie zadaje przez nierozważne działanie.

Zasady

- Doświadczenia różnorodnych cierpień traktuję jako wyzwanie do solidarności i integracji z innymi cierpiącymi.
- Konfrontuję własne wątpliwości, związane z tajemnicą cierpienia i śmierci, z autorytetami moralnymi.
- Nie unikam osób, które cierpią. Towarzyszę moim bliskim w ich chorobie i umieraniu.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

Normy

- Człowiek poszukuje sensu cierpienia.
- Doświadczenie cierpienia i śmierci jest trudne do przekazania, dlatego w ich obliczu człowiek pozostaje w pewien sposób samotny.
- Cierpienie przyjęte z wiarą i przeżyte z miłością uszlachetnia człowieka.

Zasady

- Staram się, by kara, jaką nakładam na dziecko, była proporcjonalna do jego winy, nie większa niż ta, którą dziecko jest w stanie znieść, oraz uzasadniona i zrozumiała dla niego.
- Pomagam mojemu dziecku odnaleźć sens jego cierpienia w świetle słów Pisma Świętego, Nauczania Kościoła oraz pozytywnych przykładów.
- Uczę dziecko mężnego i pokornego znoszenia trudów.

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

Normy

- Zadanie nauczyciela polega nie tylko na przekazywaniu uczniom wiadomości, ale również na wychowaniu ich na uczciwych, prawych i dobrych ludzi.
- Doświadczenie śmierci bliskich uczy dystansu wobec rzeczy doczesnych i koncentracji na wartościach nieprzemijających, duchowych.
- Żał po utracie kogoś bliskiego ma psychologiczne etapy: rozpacz, pytania dlaczego to mnie spotkało, refleksji i wreszcie akceptacji.

Zasady

- Przypominam uczniom o solidarności z kolegami, którzy mają trudności, problemy, czy też doświadczają cierpienia.
- Ukazuję młodym ludziom pozytywny wymiar przykazań, norm i zasad jako drogi uniknięcia niepotrzebnych cierpień.
- Staram się żyć tak, aby być autorytetem dla moich uczniów.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

W przypadku, gdy jeden z uczniów przeżywa cierpienie związane z chorobą, problemami w domu lub śmiercią najbliższych, należy zachęcić pozostałe osoby z klasy do organizowania konkretnej pomocy: duchowej, materialnej, czy też zasugerować odwiedzanie kolegi. Ważna jest tutaj gotowość do wsparcia. Osoby przeżywające cierpienie potrzebują osób, które ich wysłuchają lub po prostu będą w pobliżu. Należy zorientować się, jakiego charakteru pomocy potrzebuje taka osoba.

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Obcowanie ze śmiercią bliskich osób pomaga w spojrzeniu na sprawy i dobra doczesne z perspektywy pewnego dystansu. Choroba i śmierć świadczą o kruchości i przemijalności ludzkiego życia. W tym świetle wszelkie dążenia do pomnożenia stanu posiadania, osiągnięcia sukcesu czy sławy tracą rolę pierwszorzewną. Wzrasta natomiast samoświadomość i poczucie odpowiedzialności za swoje czyny. Pojawia się pytanie o życie po śmierci. Poddany doświadczeniom cierpienia i śmierci człowiek poznaje swoją niemoc w panowaniu nad sobą i światem. Uczy się pokory. Zaczyna lepiej rozumieć słabości i ograniczenia innych.

1.10. ZAGROŻENIA

Wychowanie w duchu komfortu materialnego, dążenia do sukcesu i przyjemności osłabia odporność człowieka na cierpienie. Pojmowane jest ono jako życiowe nieszczęście i beznadziejna klęska. Reklamuje się działania medyczne i zabiegi kosmetyczne, które mają skutecznie wyeliminować cierpienie, choroby i oznaki przemijania ludzkiego życia. Niestety, działania te podejmowane są wbrew zasadom moralnym: poszanowania godności i integralności człowieka oraz nienaruszalności ludzkiego życia. Ponadto, odsuwając perspektywę śmierci na coraz dalszy plan, odbierają człowiekowi czas potrzebny na podjęcie refleksji nad swoim życiem i postępowaniem.

II. PEDAGOG

2.1. TREŚĆ MATERIAŁU

W trakcie swojego życia musimy liczyć się z faktem, iż przemijalność jest jego nieodłączną cechą. Życie nie składa się tylko z elementów radości i przyjemności. My sami, członkowie naszej rodziny czy też znajomi jesteśmy narażeni na cierpienie. Może to się odbywać w różnym wymiarze i na różnych płaszczyznach. Czasem dotyka kogoś przykre zdarzenie, choroba czy też śmierć. Uzmysłowanie sobie, że każdego z nas czeka taki sam koniec jest fundamentalne dla zdrowych relacji z innymi i dla nas samych. W pewnym sensie przez całe życie musimy być gotowi na sytuację, w której zderzymy się z poważną chorobą czy śmiercią.

2.2. LITERATURA WYBRANA Z KOMENTARZEM

Bohaterowie *W pustyni i w puszczy* Henryka Sienkiewicza, przemierzając Afrykę, bardzo często doświadczają przykrych zdarzeń. Są oni narażeni na niebezpieczeństwa, choroby oraz bezpośredni kontakt z osobami, które są na skraju swojego życia. Znaczny fragment powieści poświęcony jest chorobie dziewczynki i relacji, jaka jest wówczas między dziećmi. Staś czuje się odpowiedzialny za Nel i robi wszystko, aby jej pomóc.

– A ty i Mea, i Kali? Mnie tak przykro, że ja jedna będę spała, a wy się musicie męczyć...

– Owszem, znajdzie się i dla nas czas. O mnie się nie troszcz. Ja w Port-Saidzie w czasie egzaminów nie sypiałem często po całych nocach, o czym nawet i mój ojciec nie wiedział... Koledzy nie sypiali także. Ale co mężczyzna, to nie taka mała mucha jak ty. Nie masz pojęcia, jak dziś wyglądasz... zupełnie jak szklana! Zostały tylko oczy i czupryna, a twarzy wcale nie ma.

Mówił to żartobliwie, ale w duszy się bał, gdyż przy mocnym świetle dziennym Nel miała twarz po prostu chorą, i po raz pierwszy zrozumiał jasno, że jeśli tak dalej pójdzie, to biedne dziecko nie tylko może, ale i musi umrzeć. I na tę myśl zadygotały pod nim nogi, albowiem poczuł nagle, że w razie jej śmierci on także nie miałby ani po co żyć, ani po co wracać do Port-Saidu.

H. Sienkiewicz, *W pustyni i w puszczy*, wyd. Znak, Kraków 2014, s. 234.

Powyższy opis przedstawia początkową fazę choroby Nel. Mimo iż Staś zdaje sobie sprawę z powagi sytuacji, stara się pocieszyć przyjaciółkę i wesprzeć ją na duchu. Sama dziewczynka ma lekkie wyrzuty sumienia, że może odpoczywać kosztem reszty towarzyszy. Ponieważ czuje się jeszcze stosunkowo dobrze, podchodzi do swojej choroby z godnością i nie chce, aby inni cierpieli z tej przyczyny. Jej opiekun daje dobry przykład, jak powinna zachowywać się odpowiedzialna osoba.

Staś dzielnie stawia czoła wyzwaniu, spełnia się jako osoba odpowiedzialna za los dziewczynki. Jest bardzo opiekuńczy i nie daje po sobie poznać smutku i obaw, aby nie pogrążyć Nel w złych myślach. Początkowo Staś potrafi być wesoły i udawać przed dziewczynką, że nic złego się nie dzieje. Wraz z postępowaniem choroby, traci nadzieję, a cała sytuacja przerasta jego odporność emocjonalną. Musi dać im upust w samotności, lecz nie poddaje się i do końca walczy o życie dziewczynki.

III. NAUCZANIE RELIGIJNE

3.1. NAUCZANIE PAPIESKIE

Drogi chory bracie! Jeżeli ktoś lub coś każe ci sądzić, że jesteś już u kresu, nie wierz w to! Jeżeli znasz odwieczną Miłość, która cię stworzyła, to wiesz także, że w twoim wnętrzu mieszka dusza nieśmiertelna. Różne są w życiu „pory roku”; jeżeli czujesz akurat, że zbliża się zima, chciałbym, abyś wiedział, że nie jest to pora ostatnia, bo ostatnią porą twojego życia będzie wiosna: wiosna zmartwychwstania. Całość twojego życia sięga nieskończenie dalej niż jego granice ziemskie: czeka cię niebo.

Jan Paweł II, *Czeka nas niebo*, Fatima, 13.05.2000, „L'Osservatore Romano” 2000, nr 7-8, s. 20.

Słowa i czyny Jezusa i Jego Kościoła nie dotyczą jedynie tych, którzy doświadczają chorób, cierpień i różnych form odrzucenia przez społeczeństwo. W głębszym znaczeniu dotyczą samego sensu życia każdego człowieka w jego wymiarze moralnym i duchowym. Tylko człowiek, który uznaje, że jego życie jest dotknięte chorobą grzechu, może odnaleźć prawdę i autentyczność swojego istnienia przez spotkanie z Jezusem Zbawicielem, w myśl jego własnych słów: „Nie potrzebuję lekarza zdrowi, ale ci, którzy się źle mają. Nie przyszedłem wezwać do nawrócenia sprawiedliwych, lecz grzeszników” (Łk 5,31-32).

EV 32.

Możemy starać się ograniczyć cierpienie, walczyć z nim, ale nie możemy go wyeliminować. Właśnie tam, gdzie ludzie, usiłując uniknąć wszelkiego cierpienia, starają się uchylić od wszystkiego, co może powodować ból, tam, gdzie chcą zaoszczędzić sobie wysiłku i bólu związanego z prawdą, miłością, dobrem, staczają się w życie puste, w którym być może już prawie nie ma bólu, ale coraz bardziej dominuje mroczne poczucie braku sensu i zagubienia. Nie unikanie cierpienia ani ucieczka od bólu uzdrowia człowieka, ale zdolność jego akceptacji, dojrzewanie w nim, prowadzi do odnajdywania sensu przez zjednoczenie z Chrystusem, który cierpiał z nieskończoną miłością.

SpS 37.

Jk 5,14-15;
por. Mt 8,17; 25,36.

3.2. PISMO ŚWIĘTE

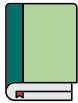
Choruje ktoś wśród was? Niech sprowadzi kapłanów Kościoła, by się modlili nad nim i namaścili go olejem w imię Pana. A modlitwa pełna wiary będzie dla chorego ratunkiem i Pan go podźwignie, a jeśliby popełnił grzechy, będą mu odpuszczone.

KKK 1007;
por. 1006; 1015.

3.3. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Śmierć jest kresem życia ziemskiego. Czas jest miarą naszego życia; w jego biegu zmieniamy się i starzejemy. Jak w przypadku wszystkich istot żyjących na ziemi, śmierć jawi się jako normalny koniec życia. Ten aspekt śmierci jest pewnym przynagleniem dla naszego życia; pamięć o naszej śmiertelności służy także jako przypomnienie, że mamy tylko ograniczony czas, by zrealizować nasze życie. „Pomnij... na Stwórcę swego w dniach swej młodości... zanim wróci się proch do ziemi, tak jak nią był, a duch powróci do Boga, który go dał” (Koh 12,1.7).

IV. LITERATURA

Benedykt XVI, *Enc. Spe salvi. O nadziei chrześcijańskiej*, Wydawnictwo M, Kraków 2007.

Brusiło J., *Życie bez bólu? Chrześcijański sens cierpienia a przeciwbólowe działania medycyny*, Wydawnictwo Franciszkanów Bratni Zew, Kraków 1996.

Cierpienie i śmierć, red. A.J. Nowak, Wydawnictwo KUL, Lublin 1992.

Jan Paweł II, *Czeka nas niebo*, Fatima, 13.05.2000, „L'Osservatore Romano” 2000, nr 7-8, s. 8-9.

Jan Paweł II, *Enc. Evangelium vitae*, w: tegoż, *Dzieła zebrane*, t. 1, *Encykliki*, Wydawnictwo M, Kraków 2006, s. 533-612.

Jan Paweł II, *List apostołski Salvifici doloris do biskupów, kapłanów, rodzin zakonnych i wiernych Kościoła katolickiego o chrześcijańskim sensie ludzkiego cierpienia*, w: tegoż, *Dzieła zebrane*, t. 3, *Listy*, Wydawnictwo M, Kraków 2007, s. 221-245.

- Kebers C., *Jak mówić o cierpieniu i śmierci?*, tłum. A. Królikowska, Wydawnictwo WAM, Kraków 1994.
- Kołodziejczyk H., *Współczesne spojrzenie na tajemnicę cierpienia*, Wydawnictwo Diecezjalne, Skrzynno-Henrykówka-Sandomierz 2003.
- Kongregacja Nauki Wiary, *Katechizm Kościoła Katolickiego*, wyd. Pallottinum, Poznań 2002.
- Olejniki S., *Teologia moralna życia osobistego*, Włocławskie Wydawnictwo Diecezjalne, Włocławek 1999.
- Ostrowska A., *Śmierć w doświadczeniu jednostki i społeczeństwa*, Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2005.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. *Biblia Tysiąclecia*, wyd. Pallottinum, Poznań 2012.
- Ratzinger J., *Śmierć i życie wieczne*, tłum. M. Węclawski, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 2005.
- Sens choroby, sens śmierci, sens życia*, red. H. Bortnowska, wyd. Znak, Kraków 1993.
- Sienkiewicz H., *W pustyni i w puszczy*, wyd. Znak, Kraków 2014.
- Wróbel J., *Człowiek i medycyna. Teologicznomoralne podstawy ingerencji medycznych*, Wydawnictwo Księży Sercanów, Kraków 1999.

